

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERİ

Bir toplumun yaşam biçimine göre şekillen edebiyat, toplumun değişen yapısına göre farklı çizgilerde hareket etmiştir.

Türklerin tarih boyunca içinde bulunmuş olduğu kültürel hayat ve yaşam biçimi aynı şekilde edebiyatı da dönem dönem farklı özelliklere büründürmüştür.

Mehmet Fuat Köprülü, Türklerin tarih boyunca geçirmiş olduğu kültürel özellikleri baz alarak "Türk Edebiyatının Dönemleri"ni belirlemiştir.

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERİ

İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı	İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı	Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı
1) Sözlü Edebiyat	1) Divan Edebiyatı	1) Tanzimat Ed.
2) Yazılı Edebiyat Göktürk Yazıtları Uygur Metinleri	2) Halk Edebiyatı Anonim halk ed. Dinî - Tasavvufi halk ed. Âşık tarzı halk ed.	2) Servet-i Fünûn 3) Fecr-i Âtî Ed. 4) Millî Edebiyat Dönemi Edebiyatı 5) Cumhuriyet Dönemi Türk Ed.

1) İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı

Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden önceki edebiyat dönemidir. Kendi içinde "Yazılı ve Sözlü" olmak üzere ikiye ayrılır.

a) Sözlü Dönem

Bu dönemin en önemli ürünlerini destanlar oluşturmaktadır. İslamiyet öncesi Türk edebiyatında zengin bir destan varlığı bulunmaktadır.

b) Yazılı Dönem

Yazılı dönemdeki eserlerimizi Göktürk Yazıtları ile Uygur metinleri oluşturmaktadır. Bu dönemden günümüze ulaşan metinler sayesinde Türklerin o dönemki yaşayışları hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

2) İslamiyet'in Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte kültür hayatlarındaki köklü değişiklik edebiyata da yansımış ve yeni bir edebiyat anlayışını oluşturmuştur.

İslamiyet etkisindeki Türk edebiyatını kendi içinde genel anlamda iki başlıkta inceleriz:

a) Divan Edebiyatı

İslami unsurlar ve konular çevresinde oluşan ve 13 ile 19.yüzyıl arasında etkili olmuş bir edebiyattır.

Bir diğer adıyla "Klasik Edebiyat" olan bu anlayışına "Divan Edebiyatı" denilmesinin sebebi şairlerin şiirlerini divan adını verdikleri kitapta toplamış olmalarıdır.

b) Halk Edebiyatı

Tarih öncesinden beri Türk kültürüyle yoğrulmuş bir edebiyat anlayışı sonrası gelişen bir edebiyat anlayışıdır. Binlerce yıllık Türk kültürünün bir yansıması olan halk edebiyatı varlığını günümüze kadar korumuştur. Türk halk edebiyatı üç gelenekten oluşmuştur:

- *Anonim Halk Edebiyatı*
- *Âşık Edebiyatı*
- *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı*

3) Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

Tanzimat Fermanıyla birlikte Batı'ya açılan Türk aydınlarının hareketiyle başlayan, Batı edebiyatlarının etkisinde gelişen ve oradaki yeniliklerin takip edildiği bir yeni edebiyat ortaya çıkmıştır.

Batı etkisindeki edebiyatın dönemlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- a) Tanzimat Edebiyatı
- b) Servetifünun Edebiyatı
- c) Fecriati Edebiyatı
- ç) Millî Edebiyat
- d) Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı

Türk dilinin tarihi gelişimi 1300 geriye kadar metinlerle takip edilebilmektedir.

Bilinen en eski Türkçe metinler Göktürk Yazıtları'dır. (8.yy.)

8.yüzyıldan öncesine ait yazılı bir metin olmadığından 8.yy. öncesi Karanlık Dönem olarak isimlendirilir.

Türkçenin Tarihi Dönemleri

ALTAY DÖNEMİ

ESKİ TÜRKÇE

(6-10.yy)(Göktürk-Uygur-Karahanlı)

ORTA TÜRKÇE DÖNEMİ

KUZEY-DOĞU TÜRKÇESİ

Karahanlı 11-13.yy.

Harzem-Kıpçak 13-15.yy.

Çağatay 15-20.yy.

20.Yüzyıldan İtibaren:

- Özbek Türkçesi
- Tatar Türkçesi
- Kazak Türkçesi
- Kırgız Türkçesi

BATI TÜRKÇESİ

Eski Anadolu Türkçesi (13-15.yy.)

Osmanlı Türkçesi (15-20.yy.)

Türkiye Türkçesi (20.yy.)

20.yy. Batı Türkçeleri:

- Azerbaycan Türkçesi
- Gagavuz Türkçesi
- Türkmen Türkçesi

Türkçenin Tarihi Gelişimi

1. Altay Dil Birliği (Altay Dönemi)

Bu dönemin hangi tarihleri kapsadığı tam olarak bilinmemektedir. Bu dönemde Türkçe, dahil olduğu Altay dil grubu içerisinde yer almaktadır.

2. Eski Türkçe (M.S. (6-10. yy)

Türk dilinin ana devresidir.

Bu dönem Türkçesini Göktürkçe, Uygurca ve Karahanlı Türkçesi olarak iki başlıkta inceleyebiliriz.

Göktürk Dönemi

Kök Türklerin kullanmış olduğu dil evresini ifade etmektedir.

Bu dönemde Orhun Abideleri Göktürk alfabesiyle yazılmıştır.

Uygur Dönemi

Uygurlar yerleşik hayata geçen ilk Türk topluluğu olarak bilinir. Yeni dinlerini anlatan çeviri dini eserler yazmışlardır. Uygur alfabesi kullanılmıştır.

Karahanlı Dönemi (Hakaniye Türkçesi)

Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra kültür hayatlarındaki köklü değişikliklerin neticesinde dilde de önemli değişiklikler olmuştur. Bu dönemde çoğunlukla Arap alfabesi kullanılmış ve Türkçeye Arapçadan kelimeler transfer edilmiştir.

Divan-ı Lügat'it-Türk
Kutadgu Bilig

3. Orta Türkçe

Eski Türkçe ile yeni Türkçe arasında bir köprü görevi gördüğünden dolayı "Orta Türkçe" adıyla anılmıştır.

Bu dönem Türkçesi İslam medeniyetinden oldukça etkilenmiş ve bünyesinde önemli değişiklikler yaşanmıştır.

1) KUZEY-DOĞU TÜRKÇESİ (11-21 yy.)

- a. Kıpçak Türkçesi
- b. Çağatay Türkçesi
- c. Harezmi Türkçesi

Özbek Türkçesi
Tatar Türkçesi
Kazak Türkçesi
Kırgız Türkçesi

2) BATI TÜRKÇESİ (13-21. yy.)

a. Eski Anadolu Türkçesi (13-15 yy.)

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşuyla başlayan ve 15.yüzyıla kadar devam eden Türkçedir.

Anadolu'ya yerleşen Oğuzların yeni kültürle birlikte geliştirdiği bu dönem dili "Eski Anadolu Türkçesi" olarak adlandırılmaktadır.

b. Osmanlı Türkçesi (15-20. yy.)

İstanbul'un fethiyle birlikte imparatorluğa dönüşen Osmanlı'da Arapça ve Farsça etkisiyle oluşturulan yazı dilidir.

Türkçe bu devrede yabancı dillerden pek çok kelime ve gramer şekilleri almıştır.

c. Türkiye Türkçesi (20-21. yy.)

Batı Türkçesinin üçüncü devresi Türkiye Türkçesi devresidir.

1911 yılında yayınlanan Yeni Lisan Hareketi, bu Türkçenin başlangıcıdır.

Dil sadeleşmiş, yabancı kelime ve gramer kuralları terk edilmiştir.

Yazı dili olarak İstanbul Türkçesi baz alınmıştır.

1932'de Mustafa Kemal Atatürk tarafından Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu)'nin kuruluşu bu Türkçenin gelişiminde büyük bir rol oynamıştır.

Türklerin bugüne kadar kullandıkları alfabeler nelerdir?

- Köktürk
- Uygur
- Arap
- Kiril
- Latin Alfabesidir.

